

ข้อจำกัดและผลกระทบของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้น : ไทย ลาว และกัมพูชา
Retention Limitations and Impacts of Wisdom Inheritance on Social and Cultural Jointly Identities on ASEAN Region : Thailand, Laos and Cambodia

ดร.วัชรภรณ์ จันทนุกุล¹
Dr.Watcharaporn Jantanukul

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่องการสร้างกลไกความร่วมมือเพื่อสืบสานและคุ้มครองภูมิปัญญาที่เป็นมรดกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นดิน : กรณีย ไทย ลาว และ กัมพูชา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อจำกัดและผลกระทบต่อการคงอยู่ของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้น : ไทย ลาว และกัมพูชา ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แหล่งข้อมูลการวิจัยประกอบด้วย (1) เอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (2) ประชากรเป้าหมายซึ่งเป็นประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติการ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสังคมและวัฒนธรรม ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาทั้ง 3 ประเทศ ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการสืบเสาะหา ด้วยวิธีการบอกต่อ (Snow ball) จำนวน 21 รูป/คน

ผลการศึกษาพบว่า (1) ข้อจำกัดต่อการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง การตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญา การเคลื่อนย้ายแรงงาน และ กระแสการเปลี่ยนแปลงของประเทศภายนอก (2) ผลกระทบต่อการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ผลกระทบต่อวิถีชีวิต ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อระบบสังคม และผลกระทบต่อภาคเกษตรและผลผลิตทางการเกษตร

คำสำคัญ : ข้อจำกัด, ผลกระทบ, มรดกภูมิปัญญา, อัตลักษณ์ร่วม

Abstract

This article was part of the research title “Establish the Collaborative System to Preserve and Protect the Wisdom of Society and Culture Inheritance on ASEAN Region : Thailand, Laos and Cambodia”. There were aim to study the retention limitations and

¹ อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Lecturer of Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University
Corresponding email : chomchob49@gmail.com

impacts of wisdom inheritance on social and cultural jointly identities. The data sources were; 1) relevant documents and evidence, concepts, theories and related research and 2) target population comprising Buddhist monks, academics, experts, and other agencies concerned from three countries, they were 21 persons that selected by snow-ball sampling.

The research results were found that; (1) the retention limitations of society and culture inheritance on ASEAN region were; changes in the economy, Political regime, value awareness of wisdom heritage, labor mobility, and external changes in the country. In addition, (2) the impacts of retention found that; impact of living, environment, social system and agriculture and agricultural products.

Keywords: Limitation, Impact, Wisdom Inheritance, Jointly Identities

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 August พ.ศ. 2510 ซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรีจาก 5 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทยได้ลงนามใน “ปฏิญญา Bangkok Bangkok Declaration” เพื่อจัดตั้งสมาคมความร่วมมือกันในการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิกและการดำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคง ในพื้นที่ระหว่างประเทศสมาชิก ปฏิญญาBangkokได้ระบุวัตถุประสงค์สำคัญของการจัดตั้งอาเซียนไว้ 7 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการบริหาร 2) ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงส่วนภูมิภาค 3) เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจพัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค 4) ส่งเสริมให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดี 5) ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในรูปของการฝึกอบรมและการวิจัย และส่งเสริมการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 6) เพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า ตลอดจนการปรับปรุงการขนส่งและการคมนาคม 7) เสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอกองค์การ ความร่วมมือแห่งภูมิภาคอื่นๆ และองค์การระหว่างประเทศ ต่อมาประเทศต่างๆเข้าร่วมเป็นสมาชิกของอาเซียนเพิ่มขึ้นได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า และราชอาณาจักรกัมพูชา การเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนของ ประเทศสมาชิกใหม่เหล่านี้ทำให้อาเซียนมีสมาชิกรวม 10 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สอดคล้องกับปฏิญญาอาเซียนซึ่งระบุว่อาเซียนพร้อมรับทุกประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่พร้อมจะรับเป้าหมาย หลักการ และวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นสมาชิก (Narong Phophuesanan. 2013 : 15)

ความคาดหวังหรืออุดมการณ์ของการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน นอกจากจะเน้นเรื่องเศรษฐกิจแล้วยังมีเรื่องการเมืองและความมั่นคงในเรื่องวัฒนธรรมด้วย โดยแต่ละด้านมีเป้าประสงค์ ดังนี้ 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community/APSC) ซึ่งมี

วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความร่วมมือในการเมืองและความมั่นคง เพื่ออ้างไว้ซึ่งสันติภาพและสันติสุขในภูมิภาค ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีกรอบความคิดที่จะพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตยในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนปลูกฝังหลักคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน อีกทั้งสนับสนุนหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในการปกครอง นอกจากนี้ก็ยังต่อต้านการก่อการร้ายการค้ายาเสพติด และการค้ามนุษย์ในขณะที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับมิตรประเทศและองค์การระหว่างประเทศ 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community/AEC) ซึ่งมีเป้าหมายในการทำให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นฐานการผลิตและตลาดสินค้าบริการหนึ่งเดียว โดยมีการเคลื่อนไหวอย่างเสรีในภูมิภาคของบรรดาปัจจัยการผลิต คือแรงงานทุน เทคโนโลยี และการประกอบการ เขตการค้าเสรีอาเซียนคาดว่าจะเพิ่มขีดความสามารถของภูมิภาคอาเซียนในการแข่งขันในตลาดโลก ในการเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ASEAN Socio-Cultural Community/ASCC) มีเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในภูมิภาคอาเซียนซึ่งรวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สวัสดิการสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการคุ้มครองสิทธิและความยุติธรรมสังคม ความมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือความพยายามสร้าง “อัตลักษณ์อาเซียน” (ASEAN Identity) ซึ่งส่วนหนึ่งก็จะเป็นศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ขณะที่อีกส่วนหนึ่งก็เป็นในลักษณะ “สไตล์” (Style) ซึ่งหากเป็นไปได้ ก็จะทำให้ “อาเซียน” มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (Chuen Srisawat. 2013 : 5) ในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ได้มีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางเป็นสังคมที่เอื้อ อาหารและแบ่งปันประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริม อัตลักษณ์ของอาเซียนโดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการใน 6 สาขา คือ 1) การพัฒนามนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม สิทธิและความ ยุติธรรมทางสังคม ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และการลดช่องว่างการพัฒนา (Anadon Chueythai. 2012) ในภูมิภาคอาเซียนทั้ง 10 ประเทศหากแบ่งโดยเอกลักษณ์ที่ตั้งเป็นหลักแล้วจะแบ่งได้ 2 กลุ่มใหญ่ๆคือ กลุ่มที่เป็นหมู่เกาะได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์ และกลุ่มที่เป็นภาคพื้นดิน ได้แก่ ไทย ลาว กัมพูชา พม่าและเวียดนาม โดยทั้งสองกลุ่มจะมีลักษณะแตกต่างกันทั้งด้านภาษา ศาสนาวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของประชากรแต่ที่เหมือนกันคือสภาพภูมิอากาศและความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติจนได้ชื่อว่าสุวรรณภูมิ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นภาคพื้นดินซึ่งมีไทยเป็นศูนย์กลางทั้งในด้านที่ตั้ง ความเจริญทางเศรษฐกิจและการคมนาคมส่วนด้านสังคมวัฒนธรรมจะมีลักษณะร่วมกันหลายอย่างที่สำคัญคือประวัติศาสตร์ความเป็นมา พุทธศาสนาเถรวาท หรือ หินยาน เกษตรกรรมทำน่าน้ำฝน ชาติพันธุ์ของประชากรซึ่งทำให้ภูมิภาคส่วนนี้มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันทั้งในด้านภาษา อาหาร การแต่งกาย สภาพบ้านเรือน สถาปัตยกรรม ศิลปะการแสดง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละประเทศและเป็นอัตลักษณ์ร่วมของทั้ง 3 ประเทศ อัตลักษณ์เหล่านี้ได้หล่อหลอมให้ประชากรในแต่ละประเทศดำรงอยู่ได้เป็นปึกแผ่นที่มั่นคงพึ่งตนเองได้ด้วยความภาคภูมิใจมาอย่างยาวนาน แต่หลังปี พ.ศ. 2558 เมื่อมีการร่วมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนแล้วอัตลักษณ์ดังกล่าวจะขยายเป็นอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียนภายใต้หลักการที่ว่าคืออย่างอาเซียน ทำอย่างอาเซียน และอยู่อย่างอาเซียน

จะเห็นได้ว่า ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นดินแดนแห่งพหุสังคม (Plural Society) ซึ่งมีความหลากหลายทาง เชื้อชาติศาสนา โดยแบ่งกลุ่มประเทศตามศาสนาที่ประชากร ส่วนใหญ่ของประเทศนับถือ ได้แก่ ประเทศที่ประชากร ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม คือ บรูไน อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คือ กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม และประเทศไทย ส่วนในฟิลิปปินส์ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ นอกเหนือจากความแตกต่างทางศาสนาแล้วยังมีความแตกต่างด้านความเชื่อ วิถีชีวิต ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ที่เป็นอุปสรรคต่อการหลอมรวมสร้างความเป็นหนึ่งเดียวทั้งในระดับปัจเจกและในระดับภูมิภาค (Niphaphan Jensantikul. 2015) รวมทั้งภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้ข้อมูลข่าวสารกระจายอย่างหลากหลายและทั่วถึงส่งผลให้เศรษฐกิจเป็นทุนนิยมมากขึ้น เกิดวัฒนธรรมบริโภคนิยมเพิ่มขึ้น อีกทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ วิถีชีวิต เศรษฐกิจ และการเปิดเสรีทางการค้าก่อให้เกิดภาวะการปรับตัวไม่ทันทางสังคม การเปลี่ยนแปลงที่พลิกผัน การแข่งขันที่สูงขึ้น การก้าวสู่ระบบทุนนิยม วัตถุนิยมมากขึ้น ซึ่งสาเหตุเหล่านี้นำไปสู่การทำลายศักยภาพของคน ชุมชน ท้องถิ่น ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีของคนในสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลทำให้อัตลักษณ์ของอาเซียนเสี่ยงต่อการสูญหายจากการกลืนกลายของกระแสความเปลี่ยนแปลงภายนอกหรือกระแสโลกาภิวัตน์มากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาข้อจำกัดและผลกระทบต่อการคงอยู่ของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญไว้เป็นข้อมูลสำหรับการเตรียมการรองรับหรือการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อให้มรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา คงอยู่ในสังคมสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาข้อจำกัดและผลกระทบต่อการคงอยู่ของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาประเทศอาเซียนกลุ่มภาคพื้นดิน 3 ประเทศ ได้แก่ ไทย ลาว และกัมพูชา

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติการและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสังคมและวัฒนธรรม ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคมและสถาบันการศึกษาทั้ง 3 ประเทศ ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการสืบเสาะหาด้วยวิธีการบอกต่อ (Snow ball) จำนวน 21 รูป/คน ดังนี้

2.1 ประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ จำนวนประชากร 7 รูป/คน โดยแยกเป็นพระสงฆ์ 2 รูป นักวิชาการ 3 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 1 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1 คน

2.2 สปป.ลาว ประกอบด้วย แขวงจำปาสัก แขวงสาละวัน แขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ จำนวนประชากร 7 รูป/คน โดยแยกเป็นพระสงฆ์ 2 รูป นักวิชาการ 2 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1 คน

2.3 กัมพูชา ประกอบด้วย จังหวัดสระเตตรง จังหวัดพระวิหาร จังหวัดเสียมเรียบ และ จังหวัดอุดรธานี จำนวน ประชากร 7 รูป/คน โดยแยกเป็นพระสงฆ์ 2 รูป นักวิชาการ 1 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในระยะนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อจำกัดและผลกระทบของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา ซึ่งได้กำหนดเนื้อหาในการศึกษา ดังนี้

3.1 ข้อจำกัดต่อการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม

3.2 ผลกระทบต่อการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ใช้ระยะเวลาในการศึกษา 1 ปี หรือ 12 เดือน ระหว่างปี 2559-2560

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยศึกษาประเทศอาเซียนกลุ่มภาคพื้นดิน 3 ประเทศ ได้แก่ ไทย ลาว และ กัมพูชา โดยเน้นการศึกษาจากเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการสังเกตวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีของพื้นที่เป้าหมาย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติการและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสังคมและวัฒนธรรม ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคมและสถาบันการศึกษาทั้ง 3 ประเทศ ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการสืบเสาะหาด้วยวิธีการบอกต่อ (Snow ball) จำนวน 21 รูป/คน โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นพระสงฆ์มีคุณสมบัติหรือมีบทบาทในการเผยแพร่ทางด้านวิชาการ และปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนและได้รับการยอมรับจากชุมชน รวมทั้งนักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติการและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคมและสถาบันการศึกษาที่ปฏิบัติงานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากเป็นวิจัยเชิงคุณภาพและเนื้อหาที่เป็นคำตอบของการวิจัยจึงเป็นความรู้เฉพาะที่สามารถให้คำตอบได้เป็นบางคนที่เรียกว่าผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ดังนั้นเครื่องมือหลักๆที่จำเป็นต้องใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกต และกล้องบันทึกภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองภายใต้กรอบวัตถุประสงค์และขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้เป็นหลัก

3. การสร้างเครื่องมือ

3.1 ศึกษาเอกสาร หลักฐาน โดยทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.2 กำหนดประเด็นและขอบเขตการสัมภาษณ์ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย

3.3 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างให้ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ค้นคว้าเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมต่าง ๆ จากห้องสมุด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

4.2 ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) เกี่ยวกับการสร้างกลไกความร่วมมือเพื่อสืบสานและคุ้มครองภูมิปัญญาที่เป็นมรดกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน ไทย ลาว และกัมพูชา

4.3 สังเกตจากบริบทพื้นที่ เช่น วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

4.4 ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสารหลักฐาน (Document) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต มารวบรวมข้อมูลให้เป็นเรื่องเดียวกัน แล้วสรุปเป็นผลการวิจัย

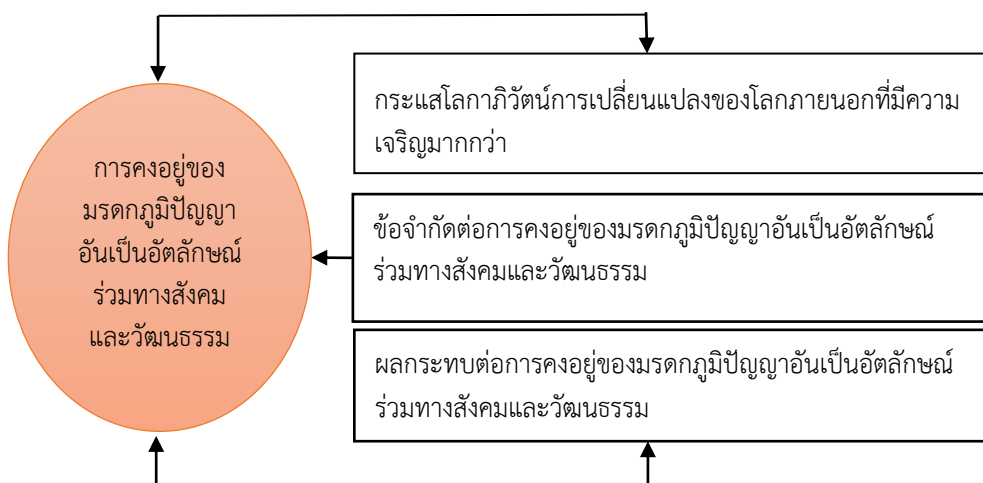
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Document) และจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ (1) จัดกลุ่มประเด็นข้อความ (Word Grouping) (2) ทำการอธิบายขยายความ (Explanation) โดยเรียบเรียงถ้อยคำขึ้นใหม่จากข้อมูลที่ได้มา (3) ทำการตีความ (Interpretation) บางประโยค หรือบางถ้อยคำที่ได้มาจำเป็นต้อง ตีความ หรือแปลความหมายแฝง ผู้วิจัยก็จะทำการตีความถ้อยคำ ดังกล่าวโดยอาศัยบริบทมาสนับสนุน การตีความ และ (4) ทำการพรรณนาความ (Description) เป็นการร้อยเรียงถ้อยคำ โดยการจัดระบบการ เกิดขึ้นก่อน - หลัง ของเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ พร้อมกับการพรรณนาเชื่อมโยงแต่ละเนื้อหา/เหตุการณ์ให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

กรอบแนวคิดทฤษฎีการวิจัย

กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงของประเทศภายนอกที่มีความเจริญมากกว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โลกที่เคยกว้างใหญ่กลับเล็กลง ดินแดนแต่ละประเทศที่อยู่ห่างไกลกันสามารถติดต่อกันได้ภายในเวลาเสี้ยววินาที อะไรที่เคยเป็นอุปสรรคในการติดต่อไปมาหาสู่ดูเหมือนเลือนหายไปจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดน ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้เข้ามาใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์ได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีทั้งสูญหายและปรับเปลี่ยนผสมผสานกับวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกทั้งที่ดี และไม่ดี วัฒนธรรมบางอย่างไม่เหมาะสมกับภูมิภาคอาเซียนกล่อมเกล้าให้พลเมืองอาเซียนโดยเฉพาะวัยรุ่นและหนุ่มสาวหัน

ไปนิยมการแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกแบบวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น ขาดการควบคุมตัวเอง แสดงอารมณ์อย่างตรงไปตรงมายุติความถูกต้องเป็นความถูกต้อง โครงสร้างของครอบครัวก็เปลี่ยนจากความเป็นครอบครัวใหญ่ขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยว เศรษฐกิจที่เน้นการผลิตหวังผลแต่กำไร การเมืองที่มุ่งผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก สภาวะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้มีผลนำไปสู่รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในสังคม เกิดการแพร่กระจายทางสังคมและวัฒนธรรมตามทฤษฎีการแพร่กระจายทางสังคมและวัฒนธรรมที่เชื่อว่าวัฒนธรรมจะค่อยๆ แพร่กระจายออกไปยังส่วนอื่น ๆ ของโลก ซึ่งการแพร่กระจายดังกล่าวจะแพร่กระจายไปจากแหล่งที่เริ่มต้นสร้างขึ้นไปยังผู้ใช้หรือผู้ที่ยอมรับวัฒนธรรมนั้น หัวใจสำคัญของกระบวนการแพร่กระจายคือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของมนุษย์ และทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และการปรับเปลี่ยนทางสังคมเชื่อว่าโดยปกติแล้วสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่จะเปลี่ยนแปลงในระดับย่อยหรือเปลี่ยนแปลงทั้งสังคมและเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้าๆ แบบค่อยเป็นค่อยไปหรืออย่างรวดเร็วหรือไม่ขึ้นอยู่กับกลไกปฏิบัติของคนในสังคม

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้สารสนเทศเกี่ยวกับข้อจำกัดต่อการคงอยู่ของของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา
2. ได้สารสนเทศเกี่ยวกับผลกระทบต่อการคงอยู่ของของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา

ผลของการวิจัย

การศึกษาข้อจำกัดและผลกระทบต่อการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา พบว่ามีประเด็นการค้นพบ ดังต่อไปนี้

1. ข้อจำกัดต่อการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม

1.1 การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจของโลกปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “เศรษฐกิจใหม่” หรือ New Economy เนื่องจากผลของการค้าเสรีและการปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกส่วนของสังคม ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และสังคม ซึ่งเศรษฐกิจใหม่ New Economy เป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพิงหรือขึ้นอยู่กับความรู้และความคิด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างงานและมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (Aree Naipinit and others. 2014) กล่าวคือ ความคิดใหม่ๆและเทคโนโลยีที่มาพร้อมกับสินค้าและบริการ หรือเศรษฐกิจที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของความเสี่ยง ความไม่แน่นอน และความเปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจ ใหม่ หรือ New Economy มีลักษณะแตกต่างจากระบบเศรษฐกิจแบบเก่าอย่างมาก เช่น ระบบเศรษฐกิจใหม่จะเป็นเศรษฐกิจที่อาศัยฐานความรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีที่ทันสมัย กอปรกับมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนและการลงทุนในต่างประเทศอย่างเสรี มีการขยายตัวของระบบการค้า ผู้ผลิตและผู้บริโภคเข้าถึงกันได้รวดเร็ว มีรูปแบบการขายตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคโดยไม่ผ่านคนกลางมากขึ้น เกิดเครือข่ายทางธุรกิจเชื่อมโยงทั่วโลก เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค โดยมุ่งหวังการประสานประโยชน์เพื่อนำไปสู่การมีศักยภาพในการแข่งขันในระดับประเทศ และการสร้างพลังต่อรองในระดับภูมิภาคจะมีมากขึ้น เกิดการแข่งขันทางธุรกิจและการขยายตัวทางธุรกิจจากระดับภายในประเทศ เป็นระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับโลก มีความเป็นพลวัตสูง และด้านการตลาดจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเนื่องจากการแข่งขันที่สูงขึ้นซึ่งการแข่งขันทางการตลาดก็จะขึ้นอยู่กับคุณภาพสินค้าความแปลกใหม่ การเข้าถึงความต้องการของลูกค้า และความรวดเร็วในการบริการ นอกจากนี้การผลิตสินค้าจะเน้นผลิตสินค้าที่มุ่งเจาะกลุ่มตลาดเป้าหมาย และการจ้างงานจะเน้นแรงงานที่มีความรู้และทักษะกว้างขวาง ค่าตอบแทนการจ้างงานเป็นไปตามกลไกตลาดที่เน้นผลงาน/ชิ้นงานเป็นหลักรวมทั้ง ระบบเศรษฐกิจใหม่จะเป็นระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้และนวัตกรรมใหม่เป็นปัจจัยหลักในการก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาในการแข่งขันหรือการแย่งชิงทรัพยากรต่างๆในสังคมของตน ทำให้ประชาชนพลเมืองต่างดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด คนในสังคมและวิถีสังคมถูกเปลี่ยนแปลงไปเกิดสภาพความแร้นแค้นยากจนก่อให้เกิดปัญหาเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม วิถีประเพณีที่เคยปฏิบัติก็เสื่อมตามเพราะความแร้นแค้นยากจนทำให้คนทั้งมวลละเลยเข้าสู่ความเจริญมากขึ้นเพื่อความอยู่รอดในสังคม เกิดการย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัยมากขึ้น เกิดการเรียนรู้รูปแบบวิถีชีวิต วิถีสังคมใหม่ๆ และมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพบริบทสภาพวิถีชีวิต วิถีสังคมใหม่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้การคงอยู่ของภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมลดน้อยลง

1.2 ระบบการเมืองการปกครอง

ระบบการเมืองการปกครอง เป็นแบบแผนที่เกิดก่อให้เกิดข้อตกลงเพื่อให้มีผลบังคับใช้กับสมาชิกในสังคม เพื่อความสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั่วโลกมีรูปแบบการปกครองอยู่ 2 แบบ คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตย และระบอบเผด็จการ ทั้งสองระบอบนี้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่อำนาจมาจากประชาชนเป็นการปกครองที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและ

เพื่อประชาชน ส่วนระบอบเผด็จการเป็นระบบการปกครองที่ตรงข้ามกับระบอบประชาธิปไตย คือผู้ปกครองจะมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง โดยไม่สนใจสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การได้มาของการเป็นผู้นำในระบอบเผด็จการ มักจะเกิดจากการปฏิวัติหรือรัฐประหาร สำหรับประเทศกัมพูชา มีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประมุขของฝ่ายบริหาร ประเทศลาว มีการปกครองโดยระบอบสังคมนิยม ซึ่งมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นประมุขของฝ่ายบริหาร สำหรับประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจผ่าน 3 องค์การ อันได้แก่ นิติบัญญัติผ่านรัฐสภา บริหารผ่านรัฐบาล และตุลาการผ่านศาล ซึ่งประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเท่าเทียมกันแต่ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งทั้ง 3 ประเทศนี้มีศักยภาพและความเข้มแข็งในการเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อสืบสานและคุ้มครองภูมิปัญญาที่เป็นมรดกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยประเทศไทยจะได้เปรียบค่อนข้างมากในการขับเคลื่อนการเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อสืบสานและคุ้มครองภูมิปัญญาที่เป็นมรดกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมโดยมีองค์กรภาคประชาชน องค์กรภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งและสามารถขับเคลื่อนงานได้ดีกว่าประเทศลาว และกัมพูชา ซึ่งเป็นสังคมนิยมที่กำกับนโยบาย วางแผนและควบคุมกิจกรรมต่างๆโดยรัฐ ภายใต้หลักการที่ว่า พรรคชั้นนำ รัฐนำพา ประชาชนปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมลดน้อยลง

1.3 การตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญา

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมืองโลก มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โลกที่เคยกว้างใหญ่กลับเล็กลง ดินแดนแต่ละประเทศที่อยู่ห่างไกลกันสามารถติดต่อกันได้ภายในเวลาเสี้ยววินาที อะไรที่เคยเป็นอุปสรรคในการติดต่อไปมาหาสู่ดูเหมือนเลือนหายไปจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดน ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้เข้ามาใกล้ชิดกันมากขึ้น หรือที่เรียกกันว่ากระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์ได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีทั้งสูญหายและปรับเปลี่ยนผสมผสานกับวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกทั้งที่ดี และไม่ดี วัฒนธรรมบางอย่างไม่เหมาะสมกับภูมิภาคอาเซียนกล่อมเกล่าให้พลเมืองอาเซียนโดยเฉพาะวัยรุ่นและหนุ่มสาวหันไปนิยมการแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกแบบวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น ขาดการควบคุมตัวเอง แสดงอารมณ์อย่างตรงไปตรงมายึดความถูกต้องเป็นความถูกต้อง โครงสร้างของครอบครัวก็เปลี่ยนจากความเป็นครอบครัวใหญ่ขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยว เศรษฐกิจที่เน้นการผลิตหวังผลแต่กำไร การเมืองที่มุ่งผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก สถานะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้มีผลนำไปสู่รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในสังคม (P.O. Payutto, 2000 : 5) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสถานะแวดล้อมหรือสิ่งเร้าภายนอกที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้การตระหนักรู้ในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของพลเมืองในภูมิภาคอาเซียนภาคพื้น ไทย ลาว และกัมพูชา เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากที่เคยดำเนินชีวิตตามรูปแบบวิถีสังคมแบบดั้งเดิมเปลี่ยนไปดำเนินชีวิตตามรูปแบบวิถีสังคมแบบใหม่ ขาดการตระหนักหรือสำนึกในขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีปฏิบัติ มรดกภูมิปัญญาต่างๆที่เคยดำเนินสืบมา ดังนั้น การ

ตระหนักถึงของแต่ละบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากความสำนึกในเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ การสำนึกในคุณค่าหรือผลประโยชน์ของชนบทร่วมสมัย ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลเมืองของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา ถึงแม้จะมีวิถีสังคม ชนบทร่วมสมัย ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน แต่การตระหนักของพลเมืองทั้ง 3 ประเทศ ก็ย่อมแตกต่างกัน กล่าวคือ พลเมืองของแต่ละประเทศรับรู้เหตุการณ์ที่อยู่ในสังคมไม่เหมือนกัน ทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ในสังคมได้ไม่เหมือนกัน เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์ในสังคมแตกต่างกัน คิดไม่เหมือนกัน ทำไม่เหมือนกัน เกิดการตระหนักที่แตกต่างกันจึงนำไปสู่การตระหนักในการสืบสานคุ้มครองภูมิปัญญาที่เป็นมรดกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศตนแตกต่างกัน ทำให้การคงอยู่ของภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมลดน้อยลง

1.4 การเคลื่อนย้ายแรงงาน

การเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและระบบเศรษฐกิจซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมเป็นอย่างมาก เช่น มีการลงทุนจากต่างชาติของธุรกิจด้านบริการ มีการเคลื่อนไหลด้านการลงทุนอย่างเสรี มีการเดินทางเข้าออกระหว่างประเทศอย่างเสรีไม่จำเป็นที่จะต้องเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวหรือเพื่อมาทำงานทำของแรงงานก็จะมีเพิ่มมากขึ้น แรงงานประเภทฝีมือใน 7 สาขา คือ วิศวกรรม พยาบาล สถาปัตยกรรม แพทย์ นักสำรวจ ทันตแพทย์ และนักบัญชี ก็จะมีโอกาสเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรี ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานในอาเซียนนั้น พบว่า ประเทศผู้นำเข้าแรงงาน คือประเทศที่พึ่งพาแรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก อาจเนื่องมาจากแรงงานภายในประเทศไม่เพียงพอ หรือ มีความต้องการแรงงานในสาขาอาชีพ ที่ขาดแคลน หรือเป็นประเทศ ที่มีปัจจัยดึงดูดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามา เช่น ระดับค่าจ้างและ เงินเดือน โอกาสสำหรับ ความก้าวหน้าของอาชีพ เป็นต้น ซึ่งประเทศที่เป็นผู้นำเข้าแรงงานเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไนและไทย ทั้งนี้ เนื่องจากการพัฒนาประเทศที่เป็นไปอย่างรวดเร็วจึงส่งผลให้มีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทาง เศรษฐกิจนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2528 ทำให้มีความต้องการแรงงานเพิ่มสูงขึ้นอย่างมา ส่งผลให้มีแรงงานต่างชาติดอพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ทั้ง เมียนมาร์ สปป.ลาว และกัมพูชา มาทำงานในไทยเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นแรงงานประเภทไร้ทักษะฝีมือ (Unskilled Labour) โดยจะประกอบอาชีพกรรมกร คนรับใช้ในบ้าน และทำงานในร้านอาหารหรือโรงงานมากขึ้น การที่แรงงานจากประเทศกัมพูชา และลาว มีแรงงานเคลื่อนย้ายไปทำงานในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เนื่องจากภายในประเทศกัมพูชา และลาวมีคณว่างงานที่ต้องการทำงานเป็นจำนวนมาก แหล่งงานในประเทศกัมพูชา และลาวไม่สามารถรองรับแรงงานได้หมด อีกทั้งสาเหตุสำคัญที่แรงงานจากกัมพูชา และลาวไปทำงานต่างประเทศเป็นจำนวนมาก คือ ความยากจน ความรู้หรือการศึกษาที่จำกัด และปัญหาว่างงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าแรงงานจากกัมพูชา และลาวเข้ามาทำงานในไทยเป็นจำนวนมากซึ่งแรงงานเหล่านี้มีความยากจนด้วยการเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ในต่างประเทศผ่านบริษัทจัดหางานต่างๆ ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานหนักที่คนในประเทศนั้นไม่ยอมทำ เช่น งานที่ใช้แรงงาน กรรมกร เป็นต้น แต่งานเหล่านี้ก็ให้ค่าตอบแทนที่ดีกว่าทำงานในประเทศตนจึงเกิดแรงจูงใจให้ไปทำงานในต่างประเทศ และใช้ชีวิตประกอบอาชีพอยู่ในประเทศนั้นๆเป็นเวลานาน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศสมาชิกอาเซียนนั้นเป็นไปอย่างเสรีและมีการเคลื่อนย้ายแรงงานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ความต้องการแรงงานของประเทศที่มีความเจริญมากกว่าก็เปิดโอกาสให้แรงงานจากต่างประเทศได้ทำงาน ซึ่งจะเห็นว่าอาเซียนมีประชากรย้ายถิ่นข้ามประเทศมากที่สุดในโลก โดยเฉพาะประเทศอาเซียน กลุ่มภาคพื้นนั้นแรงงานข้ามชาติจากกัมพูชา สปป. ลาว เข้ามาทำงานด้านเกษตรกรรม งานบ้าน งานก่อสร้าง และงานในภาคอุตสาหกรรมที่ประเทศไทยเป็นจำนวนมากในลักษณะที่เข้ามาแบบถูกต้องและลักลอบเข้ามา ซึ่งเป็นการเคลื่อนย้าย แรงงานเข้ามาสู่ประเทศที่มีความเจริญมากกว่าในลักษณะนี้ก็จะทำให้ถูกกลืนกลายด้วยสังคมวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยเฉพาอย่างยิ่งวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทหรือสภาพความเป็นอยู่จริงของสังคม วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมการแต่งงาน วัฒนธรรมภาษา และอื่นๆก็就会被เปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น จึงทำให้ความตระหนักในสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของประเทศตนลดน้อยลง และการคงอยู่ของภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมลดน้อยลง

1.5 กระแสการเปลี่ยนแปลงของประเทศภายนอก

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่มั่นคง ไม่คงที่ หรือไม่ได้มีเฉพาะเจาะจงเพียงสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น ในปัจจุบันนี้มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการขนส่งคมนาคม ที่มีการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้การเผยแพร่วัฒนธรรมกระทำได้อย่างรวดเร็วขึ้นซึ่งกระบวนการนี้ถูกเรียกว่า การเผยแพร่หรือการกระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) (Everett Roger. 1995) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเผยแพร่หรือการกระจายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบ ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น ความเจริญทางด้านคมนาคมขนส่งทำให้การเดินทางสะดวกการเผยแพร่วัฒนธรรมก็เร็วขึ้น หรือ การเผยแพร่วัฒนธรรมโดยตรง คือ การที่ประเทศต่าง ๆ ส่งคนเข้ามาเผยแพร่วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นอาจารย์สอนภาษา หรือจากการคนภายในประเทศไปศึกษาเล่าเรียนในต่างประเทศ เมื่อกลับมาแล้วก็นำวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆกลับมาเผยแพร่ในประเทศตน รวมทั้งอิทธิพลจากสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือ และสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ ทำให้การแพร่กระจายของวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของคนรุ่นใหม่ วัยหนุ่มสาว ที่นิยมบริโภคติดตามข่าวสารจากสื่อต่างๆ ตาม โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ก็มีโอกาสดำผัสได้เห็นความเปลี่ยนแปลงหรือเห็นวัฒนธรรมอื่นที่มีความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมของประเทศตนก็จะเกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมนั้น กล่าวคือ อิทธิพลจากสื่อมวลชนต่างๆทำให้เกิดความสูญเสียความภาคภูมิใจ และสูญเสียความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นชนบท เนื่องจากได้เกิดวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ที่มาจากการรับเอาวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามาผสมผสานแล้วเผยแพร่แทรกซึมไปทั่วผ่านสื่อสารมวลชนต่างๆ ให้ประชาชนคนในสังคมรับสืบทอดกันมา ทำให้วัยรุ่นจำนวนมากในปัจจุบันมีความรู้สึกรู้สึกต่อวัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบเดิมๆ ที่เคยมีมาโดยเฉพาะของชนบทในทางที่ไม่ดี คือ จะเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่เชย ล้าสมัย ปฏิบัติหรือทำตามแล้วน่าอาย แต่กลับให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมข้ามชาติที่เดินทางมาตามสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบนวนิยาย วรรณกรรม ละครโทรทัศน์ การ์ตูน ที่เห็นมาแรงมากขณะนี้ก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นวัฒนธรรมเกาหลี และญี่ปุ่น นั่นเอง ซึ่งอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติเหล่านี้ทำให้การคงอยู่ของภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชาลดน้อยลง

2. ผลกระทบต่อการคงอยู่ของภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม

ประเทศแต่ละประเทศล้วนแต่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองทั้งสิ้น แต่ละสังคมต่างก็สร้างวัฒนธรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมของตน ดังนั้น วัฒนธรรมคือวิถีชีวิต เป็นรูปแบบแบบ

แผนของการประพฤติปฏิบัติในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมนั้นๆ หากย้อนไปในอดีต โดยเริ่มจากนั้นสังคมไทย ลาว กัมพูชา เป็นสังคมเกษตร เน้นอนว่ามีวัฒนธรรมของตนเองและสามารถยืนหยัดอยู่บนความเป็นเอกราชได้อย่างเต็มภาคภูมิ แต่ที่สำคัญขณะนี้ประเทศทั้ง 3 อยู่ภายใต้เงามืดของทุนนิยม และกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ จนทำให้เกิดสภาวะการณ์ที่เรียกว่า วิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรม ที่ส่งผลกระทบต่อส่วนต่างๆ ของสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายในเปลี่ยนแปลงของทุกสถาบัน ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และด้านอื่นๆ ดังนี้ (Bung-orn Khamkamon. 2009)

2.1 ผลกระทบต่อวิถีชีวิต

เนื่องจากระบบสื่อสารไร้พรมแดน ทำให้เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรม อิทธิพลของวัฒนธรรมและอำนาจของเศรษฐกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วได้ไหลบ่าเข้าสู่ประเทศอื่นอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดกระแสวัฒนธรรมโลก (Neo - Westernization) ครอบงำทางความคิด การมองโลก การแต่งกาย การบริโภคนิยม แฟชั่นหลายเข้าครอบงำเหมือนวัฒนธรรมประจำชาติของแต่ละประเทศ ผลที่ตามมา คือ เกิดระบบผูกขาดวัฒนธรรมแบบไร้พรมแดน (Aree Naipinit and others.2014) เช่น วัฒนธรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทำให้การดื่มแอลกอฮอล์เป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการทางสังคมของผู้คนตั้งแต่วัยหนุ่ม สาว ตลอดจนวัยทำงานของคนในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน วัฒนธรรมการบริโภคน้ำอัดลม ทำให้การดื่มเครื่องดื่มผสมโซดากลายเป็นส่วนหนึ่งของมื้ออาหารของคนรุ่นใหม่ วัฒนธรรมการบริโภคอาหารสำเร็จรูป เช่น มาม่า และอาหารสำเร็จรูปในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้ประหยัดเวลาในการรับประทานอาหาร วัฒนธรรมการบริโภคอาหารฟาสต์ฟู้ดแบบอเมริกัน เช่น แมคโดนัลด์ เคเอฟซี พิซซา มิสเตอร์โดนัท เบอร์เกอร์คิง สตาร์บัคส์ เป็นที่นิยมของคนรุ่นใหม่ วัฒนธรรมการบริโภคนิยมของคนวัยทำงาน เช่น ต้มกะแฟสด ขนมเค้ก และผลิตภัณฑ์อาหารจากนมเนย และน้ำตาล เพื่อแสดงความทันสมัยจนนำมาสู่โรคอ้วนซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ค่านิยมด้านความสวยความงาม ผู้หญิงต้องมีรูปร่างผอมบาง และมีจมูกโด่ง จนทำให้เกิดค่านิยมการทำศัลยกรรมปรับผิวขาว และเสริมความงามด้วยวิธีต่างๆ ที่ทันสมัย รวมทั้งค่านิยมด้านความรักของเพศที่สอง และเพศสาม ของชายข้ามเพศหรือหญิงข้ามเพศ และของชายรักชายหรือหญิงรักหญิง ทำให้เกิดความต้องการทำศัลยกรรมแปลงเพศ เป็นต้น

2.2 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง นั้นมาจากการนำเอาค่านิยมความทันสมัยของภายนอกที่มีความเจริญแล้วและระบบทุนนิยมมาใช้ ในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างสูงสุด และตอบสนองความต้องการของนายทุนอย่างสูงสุดเช่นกัน เป็นการสนองนายทุนเพื่อ ประโยชน์ของนายทุน แต่ไม่ได้เก็บรักษาทรัพยากรไว้เพื่อประโยชน์แก่ลูกหลานสืบต่อไปในอนาคต โดยบางครั้งนายทุนเหล่านั้นอาจเป็นต่างชาติที่เข้ามาลงทุน และต้องการเพียงกอบโกยให้ได้มากที่สุดจากการใช้ทรัพยากร ของเรา แล้วก็ตีจากไปพร้อมกับเงินจำนวนมหาศาลเมื่อทรัพยากรเหล่านั้นหมด จะเหลือทิ้งไว้เพียงซากเศษของทรัพยากรที่มีอยู่ หรือเศษเงินที่ถูกจ้าง แรงงานในประเทศ ได้รับจากนายทุนต่างชาติอื่นๆ รวมทั้งการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมต่างทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ระบบนิเวศถูกทำลาย ส่งผลให้วิถีความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบต่อการคงอยู่

ของภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยพึ่งพาสภาพแวดล้อมและธรรมชาติในการดำเนินชีวิตตลอดมา

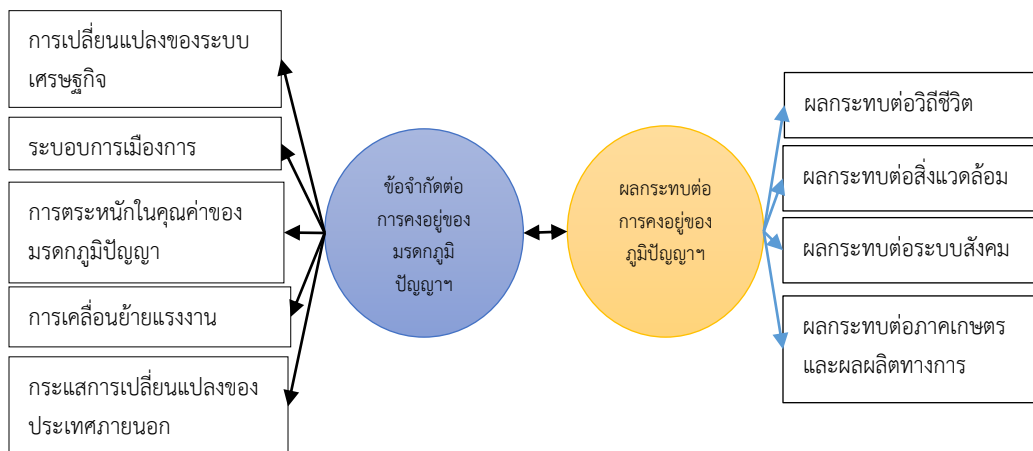
2.3 ผลกระทบต่อระบบสังคม

ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดช่องว่างของบุคคลในสังคม เนื่องจากแต่ละบุคคลจะมีความรู้ความเข้าใจ ความเห็น ทักษะ และมโนคติกรรมในการปฏิบัติตน การทำงาน การกินอยู่ที่ต่างกัน จึงมีผลให้ไม่สามารถแสวงหาผลประโยชน์จากระบบทุนนิยมได้เท่าเทียมกัน ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันมากขึ้น นอกจากนี้คนเราจะมีระดับของวัฒนธรรมที่ต่างกันก็จะก่อให้เกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดปัญหาในการทำงานร่วมกัน คือเมื่อคนเข้าใจในระบบทุนต่างกัน ก็แน่นอนว่าจะไม่สามารถแสวงหาผลประโยชน์จากทุนได้เท่ากัน บ้างก็เพียงเป็นได้แค่ข้าของทุนนั้น หรือมีบ้างที่มีโอกาส และมีการศึกษาก็อาจขึ้นไปได้ในระดับที่สูงกว่าในรูปแบบของตำแหน่งงานที่สูงกว่า หรืออาจจะเป็นเจ้าของทุนเสียเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นสังคมก็จะเกิดช่องว่างที่ไม่มีทางจะแคบลงได้จะมีแต่ห่างมากขึ้นทุกวัน เพราะเจ้าของทุนหรือแม้แต่ผู้ที่มีโอกาสดีก็จะสามารถแสวงหาผลประโยชน์จากระบบทุนได้มากกว่าโดยใช้โอกาสของตนที่มีออกไปในรูปแบบต่างๆ แต่ขณะเดียวกันผู้ไม่มีโอกาสก็จะทำได้เพียงรอค่าจ้างจากการจากระบบทุนหรือผู้ที่อยู่สูงกว่า และกินเงินเป็นรายเดือน หรือรายวันแค่นั้น ไม่สามารถมีช่องทางอื่นที่จะเพิ่มรายได้ของตนได้ รวมทั้ง ระบบทุนนิยมยังเป็นผู้สร้างปัญหาความยากจนและทำลายวัฒนธรรมในสังคมไทย เดิมทีสังคมไทยนับแต่อดีตดำเนินไปโดยผูกพันแนบแน่นทางเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเอง ทำให้สังคมอยู่แบบเป็นสุขและเอื้อเฟื้อต่อกัน แต่ระบบทุนนิยมนั้นจะเป็นตัวแปรหนึ่งที่กระตุ้นให้ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ขยายความต้องการในการบริโภคสินค้าจากต่างถิ่นหรือจากต่างประเทศ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่ไม่ดีที่สังคมเราอาจจะผลิตไม่ได้ จึงต้องสั่งผลผลิตเข้ามาจากต่างประเทศทำให้ขาดดุลการค้า และอาจเป็นผลให้แต่ละครอบครัวในสังคมต้องดิ้นรนเอาตัวรอดไม่เอื้อเฟื้อต่อกันจากภาวะเศรษฐกิจทุนนิยมที่ตึงเครียด ต้องแข่งขันตลอดเวลา ผลเหล่านี้ อาจทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมที่ดีงามต่อไปนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะทุกคนมีแต่เป็นห่วงเรื่องปากท้อง เรื่องความอยู่รอดของตนเองเสมอ จนลืมที่จะห่วงสภาพสังคมส่วนรวมโดยสิ้นเชิง ความสัมพันธ์ ความอบอุ่น และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกในครอบครัวและสังคมเสื่อมลง เนื่องจากสังคมได้ก้าวเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมตามนโยบายการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยม ทำให้ประชากรในประเทศมีการโยกย้ายถิ่นฐานทั้งการประกอบอาชีพเกษตร เข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมและภาคบริการต่างๆ ต้องแยกตัวจากพ่อแม่ ครอบครัว เพื่อเข้าไปทำงานในเมือง ทำให้ความสัมพันธ์กับครอบครัวที่อบอุ่นและเคยมีหมดไป และวิถีสังคม วิถีชีวิตแบบเดิมก็เปลี่ยนแปลงไป

2.4 ผลกระทบต่อภาคเกษตรและผลผลิตทางการเกษตร

ภาคการเกษตรถือเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อประเทศโดยเฉพาะประเทศพื้นที่เป้าหมายไทย ลาว และกัมพูชา ที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมแบบดั้งเดิม การผลิตด้านการเกษตรเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ พึ่งพาธรรมชาติ สังคมเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้แล้วคนส่วนใหญ่ของประเทศยังมีอาชีพทำการเกษตร เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์โดยมีกรอบแนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นกรอบนำในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สังคมภาคเกษตรกรรมก็ได้ก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสูง ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในระดับโลกและระดับประเทศได้ส่งผลต่อวิถีการผลิต การบริโภค

ภายในประเทศมากขึ้น รวมทั้งกติกาค้าโลกและกติการะหว่างประเทศที่เกิดขึ้นอย่างมากมายในช่วงที่ผ่านมามีส่วนอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งไม่ได้ส่งผลเพียงการค้าหรือมิติทางเศรษฐกิจของชุมชนเท่านั้น แต่ได้ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรและชุมชน ชนบทด้วย รวมทั้งในปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาใหม่ๆ ที่ท้าทายสังคมโลกมากมาย เช่น ปัญหาโลกร้อน ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ การครอบงำของกระแสทุนนิยม เป็นต้น ส่งผลทำให้วัฒนธรรมเกษตรของไทย ลาว และกัมพูชา สั่นคลอน กล่าวคือ จากสังคมที่เคยอยู่กับแบบสันโดษเรียบง่าย และเคยมีความสงบสุขร่มเย็นแบบง่ายๆ ต้องถูกระเบิดของระบบทุนนิยม บริโภคนิยมโหมกระหน่ำให้กลายเป็นสังคมที่มีแต่ความโลภเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดค่านิยมใหม่ที่ลอกเลียนแบบสังคมนักธุรกิจ เปลี่ยนวิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อกินเพื่อใช้ ไปเป็นการปลูกพืชเดี่ยวเพื่อขายหาเงินไปซื้อของกินของใช้ ทำให้สังคมเกษตรที่พึ่งพาตนเองด้านอาหารและเครื่องใช้ไม่สอยได้ในปริมาณที่ลดลงจากเดิม เปลี่ยนวิถีชีวิตมาพึ่งพาการใช้เงินและระบบตลาดที่มีลักษณะผูกขาดเพิ่มมากขึ้น ทำลายวิถีชีวิตชุมชน เปลี่ยนรูปแบบการทำมาหากิน และเปลี่ยนความเป็นอยู่แบบถ้อยถ้อยอาศัยไปเป็นวิถีชีวิตแบบการแย่งชิงทรัพยากรไปเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด รวมทั้งทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมแหล่งทำมาหากินที่คนในชนบทเคยอาศัยทำมาหากินแบบเพียงพอ คนในสังคมถูกกวาดต้อนให้เข้าสู่ระบบทุนนิยมผูกขาดวิธีการผลิต วิธีการบริโภคด้วยการลงทุน การจ้างงาน เป็นต้น

แผนภาพที่ 2 ข้อจำกัดและผลกระทบต่อการคงอยู่ของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคม และวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อจำกัดและผลกระทบต่อการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ข้อจำกัดต่อการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม ในมิติของการตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญา การตระหนักของแต่ละบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากความสำนึกในเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ การสำนึกในคุณค่าหรือผลประโยชน์ของชนบทรอบนิคม ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลเมืองภูมิภาคอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา สิ่ง

เป็นมรดกร่วมในภาคพื้นอาเซียนไทย ลาม กัมพูชาได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาถ่ายทอดออกมาเป็น ศิลปกรรมและโบราณคดีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความงาม ความสุนทรีย์ ความจรรโลงใจ ความศรัทธา ความจำเป็นแก่การดำรงอยู่ หรือเพื่อประโยชน์ใช้สอยและความเชื่อของกลุ่มชน งานที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาเป็นถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นมาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นการดำรงรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา และบ้างก็เพื่อความจำเป็นตามพระวินัย (Chayaporn Sukprasert, Phrakoosripanyawikom and Wai Sueram. 2017 : 137) อย่างไรก็ตามก็ตีสองมือจะมีวิถีสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมบางอย่างที่ คล้ายคลึงกัน แต่การตระหนักของทั้ง 3 ประเทศ ก็ย่อมแตกต่างกัน กล่าวคือ พลเมืองของแต่ละ ประเทศรับรู้เหตุการณ์ที่อยู่ในสังคมไม่เหมือนกัน ทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ในสังคมได้ไม่เหมือนกัน เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์ในสังคมแตกต่างกัน คิดไม่เหมือนกัน ทำไม่เหมือนกัน เกิดการตระหนักที่ แตกต่างกันไปจึงนำไปสู่การตระหนักในการสืบสานคุ้มครองภูมิปัญญาที่เป็นมรดกร่วมทางสังคมและ วัฒนธรรมของประเทศตนแตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Wolman (1973) ที่กล่าวว่า ความ ตระหนักเป็นภาวะการรับรู้ที่บุคคลเข้าใจ หรือ สำนึกบางอย่างของเหตุการณ์หรือประสบการณ์ซึ่งเป็น สภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิด เป็นสภาวะที่บุคคลได้รับรู้มาก่อนเมื่อมีสิ่งเร้ามา กระตุ้นจึงเกิดเป็นความตระหนักต่อสิ่งนั้น

2. ผลกระทบต่อการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม ใน มิติของผลกระทบต่อวิถีชีวิต วิถีชีวิตเป็นการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เป็นที่ถูกสร้างขึ้นโดยคนใน สังคมและปฏิบัติกันสืบต่อมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมของสังคม สอดคล้องกับ Wethaka Sawekornburi (2011) ที่กล่าวว่า วิถีชีวิตชุมชนเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม หมายถึง วัฒนธรรม ในทางสังคมศาสตร์นั่นเอง ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนด พฤติกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่น นอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่างๆ ที่มนุษย์กระทำล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของ วัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรม เป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะ กำหนดว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร ฉะนั้น กิจกรรม ทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์กันล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ใน สังคมหนึ่งหรือชุมชนหนึ่งๆจะต้องมีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม วิถีชีวิตจึงเป็น เสมือน เอกลักษณ์หรือตราประจำสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมุมมองโลกและความ คิดเห็นแตกต่างกัน รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน โดยเฉพาะบริบทของประเทศไทย วิถีชีวิตสังคมอีสานที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายพึ่งพาตนเองและธรรม สอดคล้องกับงานวิจัย ของ Rachan Ninwonnappa and Pipat Prasertsung (2015) ที่ศึกษา วรรณกรรมชาดกพื้นบ้านอีสาน : ภาพสะท้อนอัตลักษณ์ด้านความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณีและพิธีกรรม ได้กล่าวถึง วิถีชีวิตชุมชนอีสาน ดั้งเดิมดำเนินชีวิตด้วยการผลิตแบบพึ่งพา ตนเองรวมไปถึงการพึ่งพาธรรมชาติอยู่เนืองๆ แต่ด้วยความ เปลี่ยนแปลงของระบบโลก ความเจริญก้าวหน้าของวัตถุนิยม การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้วิถีชีวิตของสังคมประเทศอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชาโดยเฉพาะบริเวณพื้นที่เป้าหมาย เปลี่ยนไปเกิดการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาใช้ในหลายรูปแบบ วิถีชีวิตแบบเดิมถูกกลืนกลายด้วย วิถีใหม่ทำให้การคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมลดน้อยลงและ

มีโอกาสสูญหายไปจากสังคม ดังนั้นเพื่อให้การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมร่วมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องหาวิธีการ
จรรีกรักษา ดังตัวอย่างการย่องเชิดชูศิลปวัฒนธรรมด้านผ้าพื้นเมืองของไทย ในภาคต่างๆ กำลังได้รับ
การอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนา รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้นำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันกันอย่าง
กว้างขวางมาก (Ariya Hoonwongsa. 2017 : 58) เป็นผลให้เกิดการผลิตผ้าพื้นเมืองในลักษณะ
อุตสาหกรรมโรงงานโดยมีบริษัท ห้างร้าน สหกรณ์ ตลอดจนกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น ทำให้ศิลปวัฒนธรรม
ด้านเครื่องนุ่งห่มได้รับการรักษาและพัฒนาให้คงอยู่ตลอดมา เช่นเดียวกับ Watcharaporn
Thaweekul (2016) ที่ได้นำเสนอ กระบวนทัศน์ใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ใน
มิติการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น : โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ควรมีการ
ค้นคว้าวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำมาขยายยกระดับเป็นสินค้า
วัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ควรมีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการส่งเสริมและสนับสนุนการ
สร้างอัตลักษณ์ให้กับตนเองของแต่ละชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการสานักกรักและหวงแหน
ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ ควรมีการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการสร้างแนวร่วมกับชุมชนและ
การประสานแนวร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายใน การส่งเสริมการเพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
ควรมีการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านศิลปะและวัฒนธรรมอย่าง
ต่อเนื่อง และส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กลายเป็น branding ควรมีการ
ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการส่งเสริมและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้าน
ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งควรมีการเสริมสร้างภูมิปัญญาชาวบ้านโดยการส่งเสริมและสนับสนุนการ
พัฒนาแบบร่วมสมัยให้กับภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลเพื่อสร้างการตระหนักรู้ในอัตลักษณ์ทางสังคมและ
วัฒนธรรมของแต่ละประเทศให้กับประชาชนได้ตระหนักในอัตลักษณ์ของประเทศตนและประเทศเพื่อน
บ้านอาเซียนโดยเฉพาะประเทศที่มีพื้นที่ติดกัน เพื่อให้ประชาชนเกิดความหวงแหนในมรดกภูมิปัญญา
อันเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของ ประเทศตน

2. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลเพื่อหาแนวทางในการเตรียมการตั้งรับกับการไหลบ่า
ของวัฒนธรรมภายนอก กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อให้
เกิดการคงอยู่ของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละ
ประเทศในภูมิภาคอาเซียน

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่โดดเด่นของกลุ่มอาเซียน
ภาคพื้นและกลุ่มอาเซียนหมู่เกาะ

เอกสารอ้างอิง

- Anadon Chueythai. (2012). *AEC : ASEAN Economic Community*. Bangkok : Seangdarw
- Aree Naipinit, Patarapong Kroeksakul and Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn. (2014). "Adjustment under Globalization", *SKRU ACADEMIC JOURNAL*, 7 (1) : January - June 2014.
- Ariya Hoonwongsa. (2017). "Thai Silk Career Group Promotion" *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 4 (1) : January-June 2017 p. 53-62
- Bung-orn Khamkamon. (2009). *The Influence of Capitalism on Culture and Society*. [Online] from; <http://www.thaingo.org.com> [27 April 2018].
- Chayaporn Sukprasert, Phrakoosripanyawikom and Wai Sueram. (2017). "Sema : History, Value and Conservation Management of Buddhist Organization in Buriram Province" *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 4 (1) : January-June 2017 p. 135-150
- Chuen Srisawat. (2013). *Perception and preparation of Situation and Impact from ASEAN Community of Thai-Lao border community in Lower East Side : Ubon Ratchathani, AmnatCharoen and Mukdahan*. Ubon Ratchathani Rajabhat University.
- Narong Phophuesanan. (2013). *ASEAN Studies = ASEAN Studies*. Bangkok: McGregor-Hill.
- Niphaphan Jensantikul. (2015). "Ethnic diversity with the ASEAN community : Problems and Considerations". *Executive Journal*, 35 (2) : July-December 2015.
- P.O. Payutto. (2000). *Life' Quality Development by Sustainable Psychology*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- Rachan Ninwonnappa and Pipat Prasertsung. (2015). "Literature of Isan Jataka : Identity reflection of Belief, Way of life, Tradition and Rite". *Journal of Research for Development Social and Community, Rajabhat Mahasarakham University*, 3 (1) : August 2015 – January 2016.
- Rogers, E.M.. (1995). *Diffusion of Innovation*. New York : The Free Press.
- Watcharaporn Thaweekul. (2016). "New Paradigm of Rajabhat University for Local Development" *Journal of Research for Development Social and Community, Rajabhat Mahasarakham University*, 3 (3) : August-December 2016

- Wethaka Sawekornburi. (2011). *Guidelines for restoration and inheritance of traditional culture of Karen, Ban Raipa, Huaykhayeng Sub-district, Thongphaphoom District, Kanjanaburi Province*. Kanjanaburi : Kanchanaburi Cultural Office.
- Wolman, B. B. (1973). *Dictionary of Behavioral Science*. London: Litton Educational.